

1948–1955: stalinism

AJALEHE ASUTAMINE

1948. aasta 22. novembril ilmavalgust näinud ajalehe TRÜ ametlik ülesanne oli „kujundada Tartu Riiklik Ülikool eesrindlikuks nõukogude ülikooliks“, mis

- ▶ aitab efektiivselt tõsta õppe- ja teadustöö taset, paljastada vigu ja puudusi ning teha ettepanekuid (rektor Alfred Koort);
- ▶ paljastab kapitalismi igandeid, pseudoteaduste levitajaid ja klassivaenlase urgitsust (EK(b)P Tartu Linna Komitee);
- ▶ kasvatab üliõpilasi kommunismi vaimus (ELKNÜ Keskkomitee).

ÜLIKOOLELU KROONIKA

Olgugi vaimse surutise ja hirmu õhustikus, ülikool õpib ja töötab. Ülikoolis õpetavad ikka veel Eesti Vabariigi aegsete akadeemiliste kogemuste ja väärtustega õppejõud. Ajalehest TRÜ saab kohustuslike ideoloogiliste materjalide avaldamise kõrval ka ülikoolielu kajastav kroonika.

AJAKIRJANDUSÕPPE ALGUS ÜLIKOOLES

Juhan Peegli eestvõttel luuakse 1954. aastal ajaloo-keeleteaduskonna eesti filoloogija osakonna 3. kursusel žurnalistika erihar. Selle valinud tudengid saavad järgnevatel aastatel oma esimese praktika ajalehes TRÜ.

Üliõpilasnoorus elab oma elu ja seda kajastab ka ajaleht: tudengid osalevad Üliõpilaste Teadusliku Ühingu töös, kirjutavad luuletusi, laulavad nais- ja meeskooris, töötavad uudismaal.

AJALEHT KUI IDEOLOOGIA KANDJA

Tolleaegne ajaleht on paraku ka okupatsioonivõimu ideoloogilise ajupesu kanal. Ajalehes ilmunud ründav artikkel võib olla esimene märk põlu alla sattumisest, millele järgnevad juba raskemad repressioonid. Just nii juhtus näiteks vene keele õppejõu Valmar Adamsiga.

Leht käib enne trükkimineku läbi tsensori (Glavlit) valvsa pilgu alt. Ilmunud materjalidel hoiab kuni 1980-ndate lõpuni silma peal ülikooli parteikomitee. „Puudujääkide“ korral kutsutakse toimetaja vaibale. Mõistagi said lehe eesotsas olla vaid NLKP liikmed.

KUIDAS AJALEHT SÜNNIB

- ▶ Ajalehe ametlikuks toimetajaks määrab ülikooli parteikomitee ühiskondlikus korras mõne õppejõu. Sisulise töö teeb sageli ära mõni äsja ülikooli lõpetanu, sekretär või laborant, kes saab selle eest ka palka.
- ▶ Toimetuses töötab tavaliselt üks-kaks inimest, kelle ametinimetus võib olla näiteks toimetaja, sekretär, korrespondent või masinakirjutaja.
- ▶ Tekstid kirjutatakse trükimasinal, järgnevad tinaladu veergudesse, korrektuur ja küljendus trükojas.
- ▶ Ajalehte trükitakse Heidemanni-nimelises trükojas (praegusel Kastani tänaval).

TOIMETAJAD

Enno-Lembit Mikkelsaar 1948–1949
Johannes Feldbach 1948–1968
Olaf Utt 1950–1951
Eduard Ertis 1953–1954
Raimond Auling 1954–1957
Juhan Peegel, taustajõud alates 1950

REKTORID

Alfred Koort 1944–1951
Feodor Klement 1951–1970

„Kuigi ametlik ideoloogia püüdis meid jätta ilma oma ajaloost ja kultuuripärandist – sellest rahvusliku identiteedi väga tähtsast osast –, siis tänu neile see siiski säilis ja selles ongi ehk see nn. Tartu vaim.“
– Juhan Peegel

Iseendaks jäämisest.
(120 aastat J. V. Veski sünnist.) – Keel ja Kirjandus nr 1, 1994

Ajalehe TRÜ hinge eest kannab hoolt Juhan Peegel, kelle eestvedamisel hakatakse 1954. aastal ülikoolis õpetama ajakirjandust. Foto aastast 1979: Varje Sootaki erakogu

Esimese numbri esiküljel on ideoloogiliselt kohustuslik NLKP Keskkomitee peasekretäri Jossif Stalini foto. Eesti Vabariigi aegne vaimus aga ülikoolist ei kao, kuigi tõmbub varju

Lenini lipu all, Stalini juhtimisel edasi kommunismi võidu poole!

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

Tartu Riikliku Ülikooli parteiorganisatsiooni, rektoraadi, ELKNÜ komitee ja teenistujate ning üliõpilaste ametiühingu-komiteede häälekandja

Nr. 1 Esmaspäeval, 22. novembril 1948. a. I aastakäik

Ajaleht pole mitte ainult kollektiivne propagandist ja kollektiivne agitaator, vaid samuti ka kollektiivne organisaator

(V. I. Lenin)

Suur ja vastutusrikas tööperiood

A. KOORT,
Tartu Riikliku Ülikooli rektor.

Viigem Tartu Riiklik Ülikool eesrindlikumate nõukogude ülikoolide hulka!

Tartu Riikliku Ülikooli ajalehe ilmumatahakkamise puhul soovim kõigile üliõpilastele, õppejõududele, töölisele ja teenistujale — kogu ülikooli perele, eesotsas rektor prof. sm. Koortiga ja parteiorganisatsiooniga sm. Kalju juhtimisel, tublit õppe- ja tööd, viljakat tulemusrikast õppetööd ning teaduslikku uurimistööd nõukogude vaimus.

Viigem põline Tartu Ülikool tema töö poolest võimalkult peatselt Nõukogude Liidu kõige eesrindlikumate ülikoolide hulka! Aidaku uus leht selleks kõige tõhusamalt kaasa!

Kommunistliku tervitusega

N. KAROTAMM
EK(b)P Keskkomitee sekretär.

Tähelepanuvääriv sündmus

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Tartu Linna Komitee saadab Tartu Riikliku Ülikooli häälekandjale tema esimese numbri ilmumise puhul bolševistliku tervituse. Kuna TR Ülikoolil on kogu teema enam kui 300-aastase ajaloo

laste kõrge õppeedukuse eest, kogu ülikooli kollektiivi kasvatamise eest nõukogude patriotismi vaimus. Ajaleht peab bolševistliku teravusega paljastama kapitalismi igandeid inimeste teadvuses, pseudo-teaduste levitajaid, reaktsioo-

Õppeaasta esimene semester on jõudnud juba teise poolaega. On veel varajane hinnata semestri õppe- ja teadusliku töö tulemusi meie ülikoolis. Kuid me võime öelda, et semestri algusest peale on nii õppejõud kui ka üliõpilased suhtunud õppetöösse kasvava vastutustunde ja distsipliinikindlusega.

Meie õppejõud algasid uut õppeaastat üleülikoolilise nõupidamisega 31. augustil, mille ülesandeks oli välja selgitada meie õppetöös ja teaduslikku uurimistöös seni esinenud puudusi. Meie õppejõud otsustasid teha pingutusi selleks, et tõsta õppetöö ideelis-poliitilist ja meetoodilist taset. Ülikooli õppejõudude meetoodilisel konverentsil, mis toimus 29.–30. oktoobri, võeti põhjalikule selgitusele õppetöö tähtsaima vormi, loengu, ideelis-poliitilise ja meetoodilise üleschituse küsimus. On täiesti kindel, et meie õppejõud tõsiselt arvestavad selle konverentsi otsuseid ja rakendavad neid oma igapäevases töös.

Õppeaasta algul otsustasid Tartu Riikliku Ülikooli töötajad asuda energiliselt ideelis-poliitilise haridustöö süvendamiseks.

Meie ülikooli õppejõud saavad järjest rohkem teadlikuks ideelis-poliitilise enesetäiendamise tähtsusest. Nad on saanud teadlikuks sellest, et suurimad puudused meie õppegevuses ja teadusliku uurimistöös tulevad dialektilise materialismi mitteküllaldasest tundmisest.

Uue õppeaasta algul korraldas meie ülikool üleülikoolilise õppejõudude nõupidamise olukorra kohta bioloogiateadustes. Sel nõupidamisel arutleti läbi Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia 31. juulist kuni 7. augustini toimunud sessiooni tulemusid.

Tartu Riikliku Ülikooli õppejõudude nõupidamine 16.–18. septembrini kujunes tähtsaks sündmuseks meie ülikooli elus. Nõupidamisel võttis sõna 24 õppejõudu. See nõupidamine näitas, et bioloogiateaduste õpe-

iamist meie ülikoolis tuleb lugeta mitterahuldavaks ja selleks olukorra kiireks parandamiseks tuleb ette võtta otsustavaid abinõusid. Nõupidamine võttis vastu otsuse olukorra parandamiseks rakendamisele tulevate vajalike abinõude kohta. Teaduskonnad ja kateedrid jätkavad senises töös esiletulnud puuduste selgitamist. Meie kateedritel tuleb põhjalikule revideerimisele võtta bioloogia-teaduste kursuste programmid, tuleb läbi vaadata ja kriitiseerida seni tarvitusel olevad õpikud. Meie ülikoolil tuleb astuda vajalikke samme, et tugevdada bioloogiateaduste kateedrite koosseisu kaadriga, kes on suuteline tagama õppe- ja teadusliku töö juhtimist kindlatel mitšurinlikel printsiipidel. Meil on vaja astuda samme selleks, et bioloogiateaduste õpetamine meie ülikoolis täielikult ja jagamatult rajaneks eesrindlikule mitšurinlikule õpetusele.

Meie ülikoolis on ilmnenud rida tõsiseid puudusi. Peab märkima, et loengul ja praktilisel tööl ei tutvustata üliõpilasi kõigekülgselt vene rahva ja teiste nõukogude rahvaste saavutustega kultuuri ja teaduse alal, nõukogude eesrindliku teaduse kõrgete saavutustega. Järjekindlalt peame tõstma ka vene keele õpetuse taset ülikoolis. Vene keele kiire ja põhjaliku omandamisega rajavad meie üliõpilased endile tee nõukogude kultuuri ja teaduse rikkalikemate varasalvede juurde.

Suured ülesanded seisavad meie ees kasvatusalal.

Meie ülikool sai uueks õppeaastaks oma ajalehe „Tartu Riiklik Ülikool“. Vajadust ajalehe järele tundsi juba ammu. Meie ülikooli töötajaskond moodustab nelja tuhande liikme moodustab kollektiivi. Me taotleme, et selle kollektiivi iga liige oleks eesrindlik nõukogude töötaja, aktiivne võitleja nõukogu-

de ühiskonna hüvangu eest. On olemas kõik eeldused selleks, et meie ajaleht kujuneb üheks tähtsaks vahendiks, et efektiivselt tõsta õppe- ja teadusliku uurimistöe taset meie ülikoolis. On olemas kõik eeldused selleks, et meie ajaleht kujuneb bolševistliku kriitika vahendiks relvaks, mis aitab meie ülikooli töötajail, professoreil ja üliõpilastel otsustavalt parandada oma tööd. Meie ülikooli õppejõud, üliõpilased ja teenistujad kasutagu meie ajalehte veerge kriitikaks, nad kasutagu ajalehte vigade ja puuduste paljastamiseks ja ettepanekute tegemiseks. Sest meie kõikide ühiseks eesmärgiks on kujendada Tartu Riiklik Ülikool eesrindlikuks nõukogude ülikooliks.

Uuel õppeaastal seisab meie ülikooli töötajate ees rida tähtsaid ülesandeid. Me peame kiiresti leidma vahendeid, et meie senises töös nähtavale tulnud puudusi kõrvaldada, on tarvis otsustavalt süvendada ideelis-poliitilist kasvatusööd. Me peame järjekindlalt tõstma õppetöö taset. On vaja, et kogu professorite ja õpetajate kollektiiv rakenduks ühiskondlik-poliitilise töösse, et ta peaks aktiivset võitlust läbitamise vastu reaktsioonilise läinete ees, kodanlike igandite vastu inimeste teadvuses ja kodanliku teaduse väärikäsituse vastu. On tarvis parandada teadusliku uurimistöe organiseerimist, anda sellele rohkem sihikindlust ja koondada meie jõud teemade läbitöötamisele, mis omavad suurimat tähtsust nõukogude rahvamajanduse ja kultuuri seisukohalt. Meie ülikooli õppejõud peavad tegema suurimaid pingutusi, et täita vastutusrikkast ülesannet, kasvatada kõrgesti kvalifitseeritud nõukogude eriteadlasi, kes kogu oma energia ja südamega anduksid võitlusele nõukogude ühiskonna. Nõukogude riigi hüvangu eest.

Kujunegu meie kõigi ühisel tahtepingutusel käesolev õppeaasta murranguliseks aastaks õppetöö ja teadusliku uurimistöe parandamise suunas.

Uute kvalifitseeritud kaadrite sepikoda

Tartu Riiklik Ülikool on oma ajaloo kestel nii mõnigi kord läbi elanud ajajärke, mil progressiivne teaduslik idee on leidnud arendamist tema seinte vahel, kuid teaduse igakülgses viljelejaks ning eesrindlikuks kõrgemaks õppeasutuseks on ta muutumas alles nõukogude korra ajal. Praegu õpib siin tuhandeid andekaid noori töötava

rahva hulgast, kes tulevikus rakendavad omandatud teadmisi rahvamajanduse, kultuuri ja teaduse alal. Tartu Riikliku Ülikooli osa uue kaadri kasvatamisel on suure tähtsusega sotsialismi üleschitamisel meie vabariigis.

Seda arvestades jälgib Eesti NSV Teaduste Akadeemia suure tähelepanuga tööd Tartu

Riiklikus Ülikoolis ja tervitab iga nähtust, mis räägib ülikoolis tehtava töö paranemisest. Sellepärast tervitame me soojalt ka ülikooli ajalehe „Tartu Riiklik Ülikool“ ilmumatahakkamist.

A. Kipper,
Eesti NSV Teaduste Akadeemia asepresident

1956–1969: sula

Stalini surma järel märtsis 1953 hakkab ühiskond tasapisi otsekui nõidusnest virguma, kuid ettevaatlikkus jääb.

ÜLIÕPILASED JA KULTUUR LEHES

Ajaleht TRÜ muutub sisukamaks: sellest on saanud eesti filoloogide, tulevaste ajakirjanike praktikabaas. Lehte ilmuvad ajakirjandusüliõpilaste ja hiljem ka pressiklubi liikmete reportaažid, portreed, olukirjeldused ja naljad.

Paljud üliõpilased, kes teevad ajalehele kaastööd, kujunevad hiljem eesti kultuuris hinnatud loojateks. Näiteks alustab lehes filmirubriiki Mati Unt; luuletusi avaldavad Leelo Tungal ja paljud teised.

Üliõpilaste hulgas on populaarsed tudengiansambel Rajacas ning luuleõhtud.

Toimetus on pulbitsevas kultuurielus kaelani sees: käiakse Vanemuise kontrollitendustel, luuleõhtutel ja kontsertidel, ning sellest kõigest ka kirjutatakse.

Ülikooli kultuurielu on sula-aastatel vilgas ja ka ülikooli leht kajastab sündmusi, näiteks Paul-Eerik Rummo näidendi „Võõrad inimesed“ esietendust 1963. aastal ülikooli klubis. TRÜ, 10. mai 1963

PEAHOONE PÖLENG

Õöl vastu 21. detsembrist 1965 põleb ülikooli peahoone. Õnnetus vapustab tartlasi pisarateni.

Õnnetustest kirjutamine on tollal keelatud, vabariiklikud lehed avaldavad vaid pisikesi uudisnupu. Ajalehe TRÜ esiküljel on kolm päeva hiljem siiski 34 rea pikkune lugu, alla kirjutanud rektor Feodor Klement ja ülikooli parteikomitee.

„Pöles ära aula ja selle kõrval asetsevad 8 ruumi. On juba alanud kannatada saanud ruumide taastamine ja restaureerimine. Juba samal päeval saabus Tartusse valitsuse komisjon eesotsas ENSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja sm. E. Tõnuristiga, kes on asunud ülikoolile igakülse abi organiseerimisele.“

„Taastamistö käib“, TRÜ nr 3, 24. detsember 1965

Ülikooli põlengust ilmub vaid rektori ja parteikomitee pöördumine teatega, et taastamistö käib. Foto: Tartu Ülikooli muuseum

TEADLASTE PÖLETAV UUDISHIMU

1966. aastal luuakse ülikoolis sotsioloogialabor, mille juhatajaks saab Ülo Vooglaid. Laboris hakatakse tegelema „läänelike“ kommunikatsiooni-, töörahuolu- ja elustiiliuuringutega.

1968 luuakse poolpõrandaalne, ametlike institutsioonide väline perekonnauurijate tööühm, mis käib koos Ene-Margit Tiidu eestvedamisel.

Kääriku rahvusvahelistel massikommunikatsiooni seminaridel osalevad nii õppejõud kui ka üliõpilased. Sellest kujuneb värskete ideede kasvulava.

Juri Lotmani korraldatud legendaarsetest Kääriku suvekoolidest saab alguse Tartu-Moskva semiootika-koolkond.

Üliõpilaste mässulises vaimus rongkäik 1968. aasta sügisel ennustab peatset kruvide kinnikeeramist. Fotod: erakogu

KUIDAS AJALEHT SÜNNIB

- ▶ Toimetus on tavaliselt ühe-kaheliikmeline. Korrespondendina töötavad tihti žurnalistikatudengid, enamasti poole kohaga.
- ▶ Lehte tsenseeritakse enne selle ilmumist.
- ▶ Ajalehte trükitakse Heidemanni-nimelises trüki-kojas.

TOIMETAJAJAD

Ene Puusepp 1965–1972
Juhan Peegel, taustajõud alates 1950

REKTOR

Feodor Klement 1951–1970

ÜLIÕPILASTEST EHITAJAD

1950-ndatel töötavad paljud üliõpilased suviti Nõukogude Liidu uudismaal. 60-ndate algul kohustatakse päevase õppe tudengeid töötama Tartu ehitustel ja tehastes.

1966. aastal moodustatakse tudengite ehitamis- ja organiseerimiskogemuste toel Eesti Üliõpilaste Ehitusmalev (EÜE). Malevasuvedel saab vabamalt hingata ja vahetusrühmade kaudu hakkavad tudengid pääsema sotsialismimaadesse.

KONTROLLIÜHISKOND

KGB on alates Eesti okupeerimisest hoolt kandnud selle eest, et kõikides teaduskondades ja allüksustes oleksid nuhid.

1968. aasta läheb ajalukku Nõukogude Liidu tunnimisega Tšehhoslovakkiasse ning tudengirahutustega Pariisis. Need meeolud kanduvad ka raudse eesriide taha, Tartusse.

Sügisel toimub üliõpilaspäevade raames tõrvikurongkäik. Tudengid kannavad ennekuulmatult vastalisi loosungeid, mõistagi ümbernurga öelduna, näiteks „Jänkid, kasige Peipsi taha!“.

Osavõtjad kuulatakse üle ja otsitakse läbi. Üliõpilaste tegevust hakatakse järsult piirama, paar inimest eksmatrikuleeritakse.

Lehes võib mõistagi avaldada vaid ideoloogiliselt korrektseid plakateid rongkäigust. Õhustik hakkab hanguma.

„Avalikkus ei taipa tänaseni, kui koletu oli siis lauskontroll, kui palju oli nuhke ja sundnuhke.“ – Asser Murutar

Tartu Ülikool ja legendid. Menu kirjastus 2012

1970–1985: hangumine

1964. aastal saab NLKP peasekretäriks Leonid Brežnev. Sula lõpeb ja algab hangumine – stagnatsioon.

IDEOLOOGILISE BÜROKRAATIA PEALETUNG

Üliõpilaste kuulumine komsomoli on endastmõistetav. 1970. aastal kohustatakse komsomoligruppe tegema „leninliku arvestust kui üht töövormi noorte ühiskondlik-poliitilise aktiivsuse tõstmiseks“.

Kruvid keeratakse järjest kõvemini kinni: 1975 lõpetatakse KGB vaatevälja sattunud sotsioloogia-labori tegevus otsitud põhjustel; selle juhataja Ülo Vooglaid heidetakse parteist välja.

Kõige selle taustal elab ülikool oma akadeemilist elu ja tehakse teadust.

1977 valmib füüsika õppehoone esimene järk, 1980 uus raamatukogu.

Populaarsed on ülikooli kevadpeod vabas õhus ja esmakursuslaste sügisene taidluskonkurss.

AJALEHT HOOS

1976. aastal avatakse 25 üliõpilasega žurnalistika-osakond. Ajalehes ilmuvad tudengite sulest uued ja värsked rubriigid: moelehekülg, Moskva filmifestivali muljed, reisikirjad, popmuusika lehekülg, tõlkevõistluse tööd.

Juhan Peegel astub bürokraatia vastu rubriigis „Kursusejuhendaja Osvald Leppik võitleb“. Toimetuse juures käib koos pressiklubi – teaduskondade pressisekretärid –, kes sisustavad lehte artiklitega teaduskondade tegemistest.

19. mai 1979, professor Juhan Peegli 60. sünnipäev. Kolme kursuse ajakirjandustudengid toovad professori tema Tähe tänava kodust mööda Ülikooli tänavat peahoonesse, kus teda ootavad akadeemilised austusavaldused. Foto: Aime Jõgi erakogu

„1974–1977 oli leht vaieldamatult kultuuri-institutsioon. Lugejakirjades rõhutati ajalehe rõõpsust „Sirbi ja Vasaraga“. Lehte telliti ette paljudesse haritlaskodudesse.“
– Rein Veidemann

Esmakordselt NSVL-is koostavad looduskaitseringi üliõpilased koos juhendaja Jaan Eilartiga looduse õpperaja kirjeldused. Need avaldatakse ajalehes ja üliõpilased avastavad neid huviga.

Leheartiklid on mõõdukalt optimistlikud, kuid vahel satub sekka ka mõni kriitilisem kirjatükk, mis palju elevust tekitab.

„Pole kahtlustki, et kõik on kusagil juba varakult läbi kaalutud. Üliõpilasteni pole kaalutused seni kahjuks veel jõudnud. Tudeng tõstab tihti häält: tahab rohkem tantsida, rohkem stippi saada, odavalt disko käia, populaarsemaid esinejaid näha. Ent seekord tahab ta PAREMATES TINGIMUSTES ÕPPIDA! ... Ja loodab et teda mõistetakse. Üliõpilase huvid on ülikooli huvid.“

Üliõpilane Hans Luik, „Seminarka ülikooli peahoonest ära?“, TRÜ nr 5, 22. veebruar 1980

Seminarka ehk ajaloo-keeleteaduskonna raamatukogu lugemissaal ülikooli peahoone 3. korrusel oli 60–70-ndatel tudengitele püha koht, kus „õhus heljus eriline vaimus“. 1980. aastal viiakse seminarka tudengite protestidest hoolimata peahoone Leningradi mnt (Narva mnt) tornühiselamusse. Foto: erakogu

KUIDAS AJALEHT SÜNNIB

1974. aastani määrab ülikooli parteikomitee ametlikuks toimetajaks ühiskondlikus korras mõne õppejõu; tegeliku töö teeb ära mõni äsja ülikooli lõpetanu.

▶ Toimetatud ja keeleliselt parandatud lood peavad trükikotta jõudma teisipäeval ja kolmapäeval, fotod juba teisipäeva hommikul.

▶ Toimetus arvutab, kui palju ruumi lugu ja foto võtavad, ning paigutab need käsitsi maketti. Maketi tegemist õpivad toimetuses ka ajakirjandustudengid.

▶ Neljapäeva hommikuks on artiklid trükikojas laotud ning sealsete korrektorite poolt loetud ja parandatud. Küljendamise (murdmise) juures viibib alati ka toimetaja, sest vahel tuleb käigu pealt lugu kärpida.

▶ Trükikoja karmid naised seavad laotud tinaread ja piltide klišeed neljaks leheküljeks. Seejärel tehakse käsipressil esimene tõmmis, mille loeb trükikojas läbi eesti keele kateedri õppejõud, keeleteoimetaja Asta Veski.

▶ Lõuna paiku viib toimetaja neli üksikut lehekülge trükiloa saamiseks Glavlitti. Toimetuses loetakse veel kõik leheküljed läbi, sageli tuleb ka mõni autor oma teksti lugema.

▶ Neljapäeva õhtuks viiakse trükiloa ja viimaste parandustega küljed trükikotta. Reede lõunaks on leht trükitud ning toimetus sõidab ülikooli garaažist tellitud autoga ajalehepakside järele.

KUIDAS AJALEHT LUGEJANI JÕUAB

▶ Leht saadetakse tasuta suurematele organisatsioonidele, sh partei ja komsomoli keskkomiteele, ametiasutustele, raamatukogudele, muuseumidele, kõrgkoolidele jm. Paljud vilistlased tellivad lehte ülikooli kaudu.

▶ Aastaid käivad toimetuses trükist tulnud lehti pakimas ajakirjanduse esimese kursuse üliõpilased.

TOIMETAJAD

Hillar Palamets 1970–1974

Rein Veidemann 1974–1977

Varje Sootak 1975, 1977–2008

REKTOR

Arnold Koop 1970–1988

1982 tähistatakse ülikooli 350. aastapäeva. Vahepeal oli TRÜ alguseks ametlikult peetud keiserliku ülikooli avamist aastal 1802, mitte Academia Gustaviana sündi 1632

UT nr 36, 21. november 2003

Nr. 26 (1310)

Reedel, 24. septembril 1982

XXXIV aastakäik

JUUBELIPÄEVIK

Kolmapäeval, 15. septembril

Midagi kripeldab. Uhekorraga kisub kõikjale. Täna oievat algus. Nii on kirjutatud ja räägitud, nii on ammu oodatud. Ometi oieks nagu juba pool juubelit seljataga: lugematud koosolekud, mitme avalindi lõikamine... Juba on õnnitletud, juba on kingitud toodud. Vist ei taju veel tänase erisugust ilmet. Ja kui tõttad peahoone uksest kord sisse, kord välja, poeb jälle hinge midagi seletamatut. Ainna lipukangad. Sini-puna-valged paalad embamas säravvalgeid sambaid. Akadeemilise rangusega tuletab sügavsinine tammeleheümbrise pannoo veel kord meelde pidustusi põhjustanud aastanumbreid. Tänaväärtesse koguneb uudistajaid. I. keskkooli väikesed poisid tulevad küsima, mida põnevat siin juhtuma hakkab.

«TERE TULEMAST MEIE ALMA MATER'ISSE!» ütles rektor peahoone trepil koos oma lähimate abiliste, ülikooli juhtidega pärast ülipidulikke «Gaudemuse» helisid. Läks lahtil Paar tundi hiljem «Vikerkaia» alguses samu helisid kuules ning ülikooli vilistlase Riina Eentalu (Mägi) mõtisklustega kaasa minnes mõistad enese olevat oma sajandi keskhetkes. Tunned ajakirjaniku vastust. Meil, tänastel ajakirjanikel, on võimalus kirjutada suurkooli kroonikasse, järgmise tähtse pidajale, mille enesetele. Jõuaks nüüd vaid kõikjale. Selle utoopilise mõtte vastu astus kohe esimene päev. Kõige tabamiseks jäi aega napiks. Pealegi on päevalehed kõigest juba põhjalikult teatanud. Ent koos neil päevil kirjapandu ning hiljem lisatuga astume selles lehes veel korra tagasi.

***

● Perekonnanimi Uljanov ütleb meile palju. Seni oleme kõnelnud ja kirjutatud V. I. Lenini venna Dmitri Uljanovi õppimisest Tartu ülikoolis. Nüüd on linnas paik, kus tema õpiaega pisut enam süveneda saab. Burdenko t. 61 asub ülikooli ajaloo muuseumi filiaal – D. Uljanovi kortermuuseum. Meil õppis ta aastail 1900–1901 pärast Moskva ülikoolist revolutsioonilise tegevuse pärast väljajäetist arstiteadust. Tartus lõpetas ta teoreetilise kursuse, sooritas arstipraktika ja lõpuksamid.

Lindi kortermuuseumi juures lõikasid läbi EKP Keskkomitee sekretär R. Ristlaan, EKP Keskkomitee büroo liikmekandidaat, partei Tartu linnakomitee esimene sekretär I. Toome ja ENSV Ministrite Nõuko-

VELLO MARANDI foto

NSV LIIDU ÜLEMNOUKOGU PRESIDIUMI SEADLUS

SOTSIALISTLIKU TÖÖ KANGELASE AUNIMETUSE ANDMISE KOHTA SM. A. KOOBILE

Suurte teenete eest teaduse arendamisel ja kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamisel ning seoses Tartu Riikliku Ülikooli 350. aastapäevaga anda Tartu Riikliku Ülikooli rektorile, NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia korrespondentliikmele ARNOLD VIKTORI P. KOOBILE sotsialistliku töö kangelase aunimetuse koos Lenini ordeni ja kuldmedaliga «Sirp ja vasar».

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees L. BRÉZNEV

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär M. GEORGADZE

Moskva, Kreml
13. septembril 1982

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi SEADLUS

KLIIMAN, Albert — kateedrijuhataja, professor
NÕMMIK, Salm — professor
RAID, Lembit — professor
REBANE, Jaan — kateedrijuhataja, Eesti NSV TA korrespondentliige
TAMMEORG, Johannes — kateedrijuhataja, dotsent

Ordeniga «Austuse märk»
ISSAKOV, Sergei — kateedrijuhataja, professor
METSÄ, Antidea — kateedrijuhataja, dotsent
PAST, Vello — dekaan, professor
SAARMA, Jüri — kateedrijuhataja, NSV Liidu Arstiteaduste Akadeemia korrespondentliige
TRASS, Hans-Voldemar — kateedrijuhataja, Eesti NSV TA korrespondentliige
UNT, Inge — kateedrijuhataja, professor
UUSTAL, Abner — kateedrijuhataja, professor
SCHOTTER, Leo — kateedrijuhataja, professor

Medaliga «Töövapruse eest»
ALLIKMETS, Lembit — dekaan,

Medaliga «Eeskujuliku töö eest»
KARU, Laur — UMPI direktor, dotsent
KRINAL, Valner — dekaan, dotsent
KUNNAP, Ago — dekaan, professor
LAUREN, Andrus — komsomoliteaduse sekretär
PALAMETS, Hillar — kateedrijuhataja, dotsent
PALTSEER, Albert — dekaan, dotsent
SALUNDI, Mati — õppeosakonna juhataja
SAHVA, Uno — kateedrijuhataja, dotsent
SILBEK, Jaan — elektrimonitör
TONNOV, Urve — teadusraamatukogu asedirektor.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees L. BRÉZNEV
NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär M. GEORGADZE
Moskva, Kreml
13. septembril 1982

1986–1991: ärkamine

1986. aastal raputab stagneerunud impeeriumi NLKP Keskkomitee uue peasekretäri Mihhail Gorbatšovi suunamutus. Sõnavarasse ilmuvad *perestroika* ja *glasnost*.

Seni vaikselt pinna all pulbitsenu hakkab end ilmutama üha jõulisemalt.

„Ühiskondlik stagnatsioon – see on ametnike karistamatu ja kontrollimatu meelevald, alluvate hirm eksida pisiasjadeski, et mitte teenida ülevalt poolt valimatult paiskuvaid meelepaha-avaldusi, kartus avalike arutelude ees, uskumatus ja küünilisus ühiskondlike muutuste võimalikkuse suhtes, vastastikune umbusaldamine ja tõeliste autoriteetide nap-pus, kelle sõnadel oleks isiksuslikku tagatist ja aususe kaalu mistahes muutlikes tuultes.“

Marju Lauristin, žurnalistika kateedri dotsent, „Eppur si muove“, TRÜ nr 8, 14. märts 1986

Marju Lauristin. Joonistus: Andrus Peegel

Häiritud juhtkond annab Lauristinile vastulöögi, süüdistades teda mittekonstruktiivses kriitikas.

Ent džinni tagasi pudelisse toppida ei õnnestu ei parteil ega julgeolekuorganil. Üliõpilaste ühiskonnakriitikat kostab teravmeelses vormis üha rohkem – nii ehitusmalevas, taidluskonkurssidel kui ka levi-muusikapäevadel. Tudengid vaidlevad komsomoliga omavalitsuse üle, protesteerivad sõjalise õpetuse ja fosforiidi kaevandamise vastu, nõuavad korporatsioonide ja seltside hoonete tagastamist.

TÕUSULAINE

Uue rahvusliku ärkamise eesotsas on rohkesti Tartu Riikliku Ülikooli õppejõude ja üliõpilasi. Vallandub rahva loomejõud: kokku kutsutakse loomeliitide

ühispleenum, luuakse muinsuskaitse selts, moodustatakse Rahvarinne, ERSP ja Eesti kodanike komiteed.

Eesti saadikud, sh Ülikooli õppejõud Marju Lauristin, Viktor Palm, Igor Gräzin ja Mihhail Bronštejn, osalevad NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressil ja saavutavad koos Balti fraktsiooniga Molotovi-Ribbentropi salaprotokollide kehtetuks kuulutamise.

Novembris 1988 võtab Ülemnõukogu vastu ENSV suveräänsuse deklaratsiooni – seda sündmust on ajaloolased pidanud NSV Liidu lagunemise lähtepunktiks.

20. augustil 1991 taastatakse Eesti Vabariigi iseseisvus.

ELEVUS JA VAIMNE MURRANG ÜLIKOO LIS

Tartu Riiklikus Ülikoolis käärib. Ajaleht TRÜ on otse sündmuste tulipunktis.

„1985–1988 valitses Nõukogude impeeriumis segadus. Üldise teadmatuse foonil hakati lehes pakkhaaval lahti harutama avalikke valesid. Toimetus rabeles välja enesetsensuurist, aga tsensoreid jätkus ikka veel. Käis võitlus julguse pärast öelda, mida mõtled. Ja leht hoidis julgeid.“

Indrek Ude, TRÜ korrespondent ja toimetaja kuni 1988, „Ajaleht Universitas Tartuensis 55“, UT nr 36, 21. november 2003

1988. aasta sügissemestri esimene TRÜ number ilmub sinimustvalgeis värvides.

Üksteise järel taastatakse okupatsioonieelsed üliõpilaste- ja erialaseltsid. 1989. aastal ilmub ajaleht EÜS-i erinumbrina, mille koostaja on Mart Soidro ning kaasautorid Jaan Kross, Toomas Kummel, Kaarel ja Indrek Tarand, Indrek Kannik jt.

1989. aastal, juba enne Eesti iseseisvuse taastamist, algab nõukoguliku ülikooli ümberkujundamine euroopalikuks.

Asutakse välja töötama Tartu Ülikooli põhikirja ja ülikooliseadust. Arenguplaane arutatakse ajalehes ja rahvarohkeil tulevikukonverentsidel.

Ülikooli partei- ja komsomoliorganisatsioon lõpetavad tegevuse.

1989 saab Tartu Riiklikust Ülikoolist Tartu Ülikool, ajalehe nimekonkursi võidab ladinakeelne Universitas Tartuensis.

1990 hakatakse väitekirju vene keele asemel kirjutama eesti keeles. 1991 taastatakse usuteaduskond.

KUIDAS AJALEHT SÜNNIB

► Viimane Glavliti trükilooga ajaleht TRÜ ilmub 27. veebruaril 1987.

► Ajaleht ilmub neljal leheküljel kord nädalas, trükitehniliselt samamoodi nagu eelmistel aastakümnetel.

► Lehe kaasautorid on jätkuvalt nii õppejõud kui ka üliõpilased, näiteks ajakirjandusüliõpilane Tiit Pruuli tutvustab seni põlu all olnud väliseesti kultuuri, kirjandusteadlase Peeter Oleski sulest ilmub kirjutisi ülikooli tulevikuvisioonidest jpm. Leht on ülipopulaarne, seda haaratakse lennult, sest kõik janunevad uudiste järele.

TOIMETAJAD

Varje Sootak 1986–2008

Indrek Ude 1985–1988

Margus Sanglepp 1988–1991

REKTORID

Arnold Koop 1970–1988

Jüri Kärner 1988–1993

Esimene sinimustvalge ajaleht Eestis ilmub 1988. aastal. Illustratsiooni autor Ilmar Krusamäe

„Sest nimelt eneseunustusesurma on meile nii mitmelt poolt soovitud ja soovitatud. Aga meie tahame selle maa keelele ja meelele igavikku.“ – Jaan Kross

TRÜ, 10. veebruar 1989

TRÜ EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ au komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO L

Nr. 4 (1551) Reede, 10. veebruar 1989 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 3 kop.

VILISTLASE JAAN KROSSI SÕNAVÕTT

EÜS-i TAASTAMISKOOSOLEKUL EÜS-i MAJAS 1. DETSEMBRIL 1988

KALLID KAASVÕITLJAD JA KAASVILISTLASED!

Me elame Eestis juba mõnda kuud ootamatus ja peaaegu unenäoliselt ajas. Tunaele, kõsi kütt, püüti meie reaalsustunnet taas ärkvele käratada. Aga ma loodan, et me võrgu-sime täpipoelt meile tarvilikul määral ja mitte kriipsugi rohkem.

Sest me peame hetkel olema suutelised orienteerumiseks mõlemal lõikuväl tasan dil – unenäolisuses ja reaalsuses. Kuna on asju, mis asetsevad ühtaegu mõlemal tasan dil ja lähevad meile sealjuures kõige lähemalt korda:

Eesti Üliõpilaste Selts on uuesti olemas. Ka vilistlaskogu on uuesti olemas. Nojaa – kas uuesti või aina, kas üha või jälle, selle üle vaidlevad ja seda täpsustavad edaspidi vastavad redaktsioonitoimkonnad. Aga et ta on olemas eilsega ja kõgu moodunud nelja-kümne kaheksa aastaga võrreldes just nagu vanal kujul, aga oluliselt uue ja värske inimsisuga – see on vaieldamat. Sest kui EÜS oli eile olemas keskmise bioloogilise vanusega 70 kuni 90 aastat, siis täna olemas ühtselt unenäoliselt viisil noorenenud, nii et meie vanused algavad üpris lootusrikkal viisil 20-st aastast.

Seltsi taassünni eeltoost ja üksikasjust kõneldakse ja kirjutatakse loodetavasti tulevikus. Kõnelgem siin paar sõna seltsi asendist ja ülesandest olevikus. Olen hoopis kaugel tahtmast püstitada mingeid konkreetseid programme. Tahaksin ainult visandada paaris põhijoones ja ühe võimaliku lähtena oma isikliku nägemuse.

EÜS pole kunagi olnud poliitiline partei. Ega taha selleks arvatavasti kunagi saada. Aga siiski oleks sünnikohal huvitav meenutada vähemalt üht poliitilise partei definitsiooni. Inglise Harold Laski ütleb omal iseloomulikul amorfset inglise viisil, formaalselt üsna kõlbatult, aga sisuliselt pagana täpselt: poliitiline partei on rühm inimesi, kes on otsustanud tõusta võimule ja sinna tõusnult sinna jääda.

Korraldame: Eesti Üliõpilaste Selts pole kunagi olnud poliitiline partei. Aga kultuuri-mõju ja – miks mitte – sellisena ka kultuuripoliitiline mõju on ta sealjuures olnud väga pikka aega ja üsna kõrge suurusjärgu tasemel. Ja selleks peaks ta minu arvates tahtma uuesti saada. Saada rühmaks, kes on otsustanud osutada Eesti elus taas kultuuri-mõjuriks, ja selleks saanul selleks jääda.

Mis tal, EÜS-il tähendab, tuleb selleks teha?

Kõigepealt: püüda tuua oma perre eesti rahvuslikult mõtleja ja tundva akadeemilise noorsoo parim osa. Kõige andekamad, kõige sihiteadlikumad, kõige töökamad, kõige eetilised noored. Ja koostööks korras sobiv määr vastavaid vanemaid kultuuri-õpiskusi.

Et nad meiega liitüksid, peab meil olema neile midagi anda. Mille tõmbel võiksid nad meiega ühineda?

Loodan, et see pole skleroos, kui ma arvan: üsna tähelepanetaval määral võiks see toimida nendesamad tõmbetegurite toimet, tänu peamiselt millele omal ajal paljud EÜSiga ühinesid, mina kaasa arvatud:

selle tõmbel, et EÜS kehastas eesti vanimat ja auväärseimat akadeemilist traditsiooni, et see traditsioon, kasvõi meie arhiivis esemestunud kujul pakkus peaaegu et füüsilist kätseroetunnet ütleme Kreutzwaldini ja Faehmannini väike;

edasi, selle tõmbel, et EÜS oli oma maailmavaatelse sisemise mitmekesisuse tõttu – aga see ulatus ju rahvaerakondliku tuuma ümber isamaalilustest sotsiaaldemokraatiani – ainulaadseks parlamentarismi kooliks.

Kolmandaks – võibolla polnud EÜS-i keskmine akadeemiline tase meie üliõpilasteorganisatsioonide ja vastavate vilistlaskogude seas vaieldamatult kõige kõrgem – ma arvan, et omal suhteliselt ahtas jiloloogilises valdkonnas oli «Veljesto» oma kõrgem kui meil – aga tänu arukusele ja nimelt mitmekesisusele pakkus EÜS noortele akadeemilistele inimestele igatahes kõige huvitavam ja kvaliteetsemat keskkonda. Ta osutus meile kõige arendavamaks gravitatsiooniväljaks.

See kolmas on muidugi tõmbetegur, mille saavutamiseks meie algav taasmodellereu-mine nõuab esialgu omajagu aega.

Mida me peaksime seltsivälise kultuuritöö vallas praegu esmajoones tegema?

Noorte jaoks peaks see olema ilmselge: oma akadeemilist tööd. Esmajoones seda. Sest selles asjas ei tohi ühegi EÜS-lase sihiseade püüda püüga saada kuidagi mõõdi ülikoolist läbi. Siht peab olema – teha oma parim. Esiteks erialase eneseperektsiooni, aga teiseks ka, ütleme, rahvaalgustuse mõttes. Iga noor EÜS-lane peab seadma endale eesmärgiks jõuda oma erialal vähemalt Eesti eliiti. Aga miks mitte – jaa: ütlege, mis kuradi pärast siis mitte maailma eliiti? Nii teadusliku kapatsiteedi kui ka seltskondliku suhtlemisnõtkuse mõttes.

Ja ma mõtlen, et me peaksime panema oise, praegu ja siinsamas aluse sellesuunaliste püüdluste tillukesele eelastmele. Panen ette, et me otsustaksime siinsamas moodustada seltsi auhinna- ja fondid. Et me valiksime toimkonna, kes töötab välja selle fondi põhikirja ning et me – tähendab vilistlased – annaksime seltsi juhatusel igatüü võimalustele ja südameunnitustusele sobiva kohustuse mingi summa loovutamiseks sisse fondi.

Teiseks, vilistilastele, see tähendab vanadele, tahaksin soovitada järgmist. Tuletagem meelde: täpselt saja aasta eest pöördus vilistlane Jakob Hurt eesti rahva ärksamate poegade ja tütarde poole õhutusel asuda üles kirjutama rahvaluule. Me teame, kui hindamatute tulemustega see algatus oli. See oli töö, mille käigus rahva teadvusse talletatud kullamaak münditi akadeemiliselt vermitud rahvuslikuks varanduseks. See varandus moodustas väga märkimisväärse osa kapitalist, millega me end siiani eneseunustuse-surmast vabaks ostame. Sest nimelt eneseunustusesurma on meile nii mitmelt poolt soovitud ja soovitatud. Aga meie tahame selle maa keelele ja meelele igavikku.

Rahvaluule üleskirjutamistöö jaoks oleme me hilinenud. Aga rahvusliku unustuse ületamiseks on meil oma võimalus – ja oma äärmiselt tungiv kohus. Meid on siin kuus-või seitskümmeend haritud, elukogenud, maailma näinud, kirjaoskajat meest. See tähendab kuuskümmeend või seitskümmeend, vähemalt kuuskümmeend või seitskümmeend kõidet kultuurilooliselt memuaare. Andkem oma noortele kaasvõitlejatele oma unustuse-vastane kirjatöö eeskujuks ning oma maailmanägemine teadmiseks: mingem koju ja kirjutagem omad memuaarikõited ära!

1992–1999: ülesehitamine

Okupatsioon on läbi, algab ülesehitusperiood nii vabaks saanud riigis kui ka ülikoolis. Tartu on taas välismaailmale avatud linn. Tulevad välistudengid ja -õppejõud ning tänavapilt läheb tasapisi kirevamaks.

SUURED MUUTUSED

1992 võetakse vastu uus põhiseadus. Rubla asemel tuleb käbele Eesti kroon.

Ülikoolis toimuvad esimesed korraliste professorite valimised, käivad väliskülalised ja sõlmitakse koostöölepinguid.

Suursündmuseks saab Rootsi kuninga Carl XVI Gustafi visiit. Ülikooli peahoone taga Kuningaplatsil avatakse suure pidulikkusega ülikooli asutaja, kuningas Gustav II Adolphi mälestussammas.

Rektor Peeter Tulviste ametisse astumise ajaks 1993 on põhilised struktuurimuudatused tehtud. 1994 võetakse vastu teaduskraadide põhimäärus, mille kohaselt saab nüüdsest kaitsta bakalaureuse-, magistri- ja doktorikraadi.

1993 toimuvad esimesed üliõpilasesinduse valimised.

1993. aasta 3. novembri ajalehes edastab Tartu Ülikooli Üliõpilaskonna Edustus seisukoha seoses emeritprofessorite valimisega. Edustus ei pea

õigeks, et „emeritprofessori au osaliseks saavad inimesed, kelle puhtas südametunnistuses on põhjust kahelda“, sh need, „keda võiks kahtlustada inimsuse ja eesti rahva vastu sooritatud kuritegudes“, samuti need, kes „on olnud nõukogude propagandaparaadi ustavad teenrid“.

VAIKNE PAHAMEEL

90-ndate keskel kirjutab leht, et õppejõudude 65-aastasena vanaduspensionile saatmise viis tekitab inimestes pettumust.

Aleksander Pulver: „[...] need inimesed on oma parimad aastad ülikoolis olnud ja kandnud siin hariduse põhiraskust, olnud siin keerulisel ajal. Kui nad ülikoolist lahkuvad, on hoopis teine aeg. Nad tahaksid tunda, et ollakse tänulik selle eest, et eestikeelne haridus ei katkenud. [...] Seda uut maailma, kus kehtivad turumajanduslikud suhted ja kus need on meeldivad ainult siis, kui oleme teineteisele vajalikud, on väga raske omaks võtta.“

Varje Sootaki intervjuu Aleksander Pulveriga, Universitas Tartuensis nr 43, 17. november 1995

KUIDAS AJALEHT SÜNNIB

► 1990-ndate keskel hakatakse trükikojas Greif, endises Heidemanni trükikojas, ajalehti tegema arvuti abil.

► Universitas Tartuensis kaastööd tipitakse algul Greifi Ülikooli tänava hoones arvutisse, seejärel valmistatakse trükikiled ja leht küljendatakse füüsikahoone keldriruumis. Kui toimetus saab oma arvutid, hakatakse lugusid arvutisse tippima ja küljendama toimetuses. Trükifailid saadetakse trükikotta.

► Ajalehetoimetust liidetakse vast loodud teabetalitusega ning seejärel vastutavad ajalehe eest talituse juhatajad Illari Lään ja Andres Toode. Põhilugusid hakkavad lehele tegema ka teabetalituse infotoimetajad ja pressiesindajad.

TOIMETAJAD

Varje Sootak kuni 2008

Reno Hekkonens 1995–1999

REKTORID

Jüri Kärner 1988–1993

Peeter Tulviste 1993–1998

Jaak Aaviksoo 1998–2006

1992. aastal luuakse prorektor Peeter Tulviste eestvedamisel Tartu Ülikoolis vabade kunstide professor. Esimeseks professoriks saab luuletaja Hando Runnel. Foto: Malev Toom, Postimees, 1995

Lehes võetakse sõna ka eelarveküsimustes. 1998 kirjutab rektor Jaak Aaviksoo, et enamiku ülikooli töötajate palgatase on madalam, kui nende tööpanus eeldaks, ning lubab uue semestri algusest kehtestada järgmised põhipalgamäärad: professor 12 000, dotsent 9000, lektor (magistrikraadiga õppejõud) 6000, assistent 5000, kõrgharidusega spetsialist 4000, spetsialist 3000, tööline 2000 ja abitööline 1250 krooni kuus.

Tartusse jõuavad esimesed kingitud arvutid ja õppejõud käivad arvutikursustel.

Universitas Tartuensis kajastab jätkuvalt seltside, korporatsioonide, kultuurikollektiivide ning üliõpilasesinduse tegevust; ilmuvad luuletaja Jaan Malini kogutud tudengifolkloor, huumoriküljed ja pilapildid.

Ajaleht teeb läbi kujundus- ja žanrilisi muudatusi. Ülikoolipere omaalgatuslikud kaastööd jäävad harvemaks.

Ülikoolirahva hulgas tekitab palju elevust Rootsi kuninga Carl XVI Gustafi ja kuninganna Silvia külaskäik Tartu Ülikooli 1992. aastal

• KUNINGLIKU PAARI VISIIT ÜLIKOOLI
— 1. ja 4. lk.

• KEVADPÄEVAD
— 2.lk ja 3. lk.

Universitas Tartuensis

NR. 14 (1674)
NELJAPÄEV,
30. APRILL
1992
ILMUB
NOVEMBRIST
1948
HIND 50 KOP.

NELJAPÄEVAL, 23. APRILLIL KÜLASTASID ÜLIKOOLI NENDE MAJESTEEDID ROOTSI KUNINGAS CARL XVI GUSTAF JA KUNINGANNA SILVIA

Hommikul kell 8 tööle tulles silmitsesin meie kesklinna. Varsti-varsti vaatavad seda ka kuningapaari silmad. Kas katkised majanurgad on lapitud, teed pestud? Eriolist potjomkinlust ei näinud. Ja parem ongi. Ehk õpime kunagi ka iseenda jaoks aknaid pesema. Vist alles viimase päeva hommikul riivas kellegi silma Raekoja kõrval asuv plank ja sinna pandi rutakalt Pildigalerii plakateid. Võib-olla saab kunagi linnavalitsuski rikkamaks ja suudab kõik Raekoja neli külge ühe värviga ära värvida.

Peahoone oli oma lipuehtes kena. Pressibüroos 102. auditooriumis ootasid ostjaid OR-de ja SEK-de eest igasugu trükised. Ajakirjanike tarbeks olid telefonid ja muud töövahendid. Kõik ajakirjanikud sinna vist ei jõudnudki, tuldi ja mindi enamasti koos kuningapaariga.

Tarmo Kariis ja Jaan Kelder korporatsioonist «Sakala» panid Gustav Adolfile katet peale. Katte mahatõmbamist oli juba tükk aega harjutatud. Oli karta, et kuninga kübar võib riide mahavõtmist takistama hakata.

Botaanikaia direktor Andi Pärn oli ise aulas redelil kümnest kallast, sõnajalgadest ja palmiokstest lilleseadet lõpetamas.

Siin ja seal vilksatas valgetes kinnastes turvameeskonna ülem Andres Rekker, kes oli magada jõudnud vaid neli tundi.

Vähehaaval kogunesid peahoone ette, vestibüüli ja aula juurde korporandid, kes hakkasid sisse-

ti iseseisvudes algas ülikoolis uus elu, teaduse edendamisel tuli abi nii Soomest kui Rootsist. Pärast iseseisvuse kaotamist põgenesid paljud teadlased Rootsi ja andsid oma panuse ka Rootsi teadusesse. Nüüd on sild taas avatud mõlemas suunas. Kuningas ütles, et Tartu Ülikooli 300. aastapäeva puhul võttis selles aulas sõna tema vanaisa Gustaf V ja et tal on heameel seda traditsiooni jätkata. Ta ütles ka, et Rootsi valitsus on otsustanud Tartu Ülikoolis taasavada rootsi keele õpetooli. Kuningas soovis ülikoolile edaspidiseks suurt edu.

Rootsi ja eesti keeles tervitas kuningat ja kuningannat ülikoolis esimest aastat rootsi keelt õpiv Anu Kullerkupp. Ta andis kuningale Tartu Ülikooli pruunikaanelise auaadressi. Ülikoolis jäi kuningas Carl XVI Gustafi ja kuninganna Silvia külaskäiku meenutama nende pilt. Veel kõlas üks laul kammerkoorilt ja oligi aeg aulast lahkuda.

♦ ♦ ♦

Aulast väljapääsemine ja Kuningaplatsile jõudmine ei olnudki ülikooli oma inimestele nii suurte raskustega seotud, nagu eelnevalt arvata võis. Lehetalituse poolt igatahes siiras tänu kõigile, kes nn. materjali hankimisele tõttavat ajakirjanikku igalt poolt lahkest läbi lubasid. Takistus ei teinud ka korporandid.

Mõni minut pärast poolt 11 väljusid Nende Majesteetid koos saatjatega peahoone õuepoolsest uksest Kuningaplatsile. Laulis Tartu Akadeemiline Meeskoor.

Alates 2000: muutused

Uue aastatuhande algul murrab Eesti ühiskond välja pööraste 90-ndate mustritest. Demokraatia ja ajakirjanduse areng toovad ülikooli häälekandja töösse nii edasi- kui ka tagasiminekuid.

2004 liitub Eesti Euroopa Liidu ja NATO-ga ning 2011 võetakse Eesti krooni asemel kasutusele euro.

ÜKS MUUTUS TEISE OTSA

2002. aastal lähevad Eesti kõrgkoolid ilma suurema eelneva aruteluta üle nn Bologna (3 + 2) õppesüsteemile. Ülikooli sees põhjustab see valusa reaktsiooni.

„Just seda tüüpi otsustused tekitavad kõhedust, sest administratiivne, ülalt-alla toimiv juhtimisstiil sobib kõige vähem kokku vaba riigi akadeemilise elu sümboli, Tartu Ülikooliga.“
Jüri Talvet, Rein Veidemann, „Üheksa korda mööda, üks kord lõika“. Universitas Tartuensis nr 2, 26. jaanuar 2001

Infotehnoloogilised võimalused avarduvad: ülikool saab siseveebi ja ajaleht oma kodulehe. Järjekordselt muudetakse ajalehe kujundust.

Paradoksaalsena algab muutuste taustal justkui uus tsensuur. Ülikooli juhtimisstruktuur läheb keerukamaks: teabetalitus hakkab alluma administratsioonidirektorile, toimetusel tekib mitmeastmeline alluvussuhe. Toimetuse viibimist ülikooli nõukogu ja valitsuse istungitel ning neist ülevaadete andmist lehes ei peeta enam vajalikuks.

Kahaneb otsesuhtlus rektoraadiga. Toimetus püüab jätkuvalt olla iseseisev, suhelda otse allikatega ja hoida ülikooliperet sündmustega kursis.

„Vaatomata keerulistele aegadele, pikkadele tööpäevadele [...] on töö ülikooli ajalehes ühtekokku andnud mitu ülikooliharidust. Neid päevi on oma mõtetega rikastanud sajad üliõpilased ja õppejõud.“
Varje Sootak, kauaaegne toimetaja, „Ajaleht Universitas Tartuensis 55“, UT nr 36, november 2003

Vanad kolleegid. Rein Veidemann ja Varje Sootak toimetuse ruumides aastal 2003. Foto: erakogu

Nööril ripub viimane ajalehena ilmunud Universitas Tartuensis. Paar päeva hiljem ilmub esimene ajakiri. Peatoimetaja Sigrid Söerunurk on kindel, et uus formaat annab võimaluse rääkida ülikoolist rohkemate tahkude pealt. Foto: Margus Ansu / Tartu Postimees, 4. veebruar 2009

Toimetus korraldab tudengite kaasamiseks foto- ja esseekonkurssse ning leht muutub värviliseks, ent suureks paisunud ülikooli tegevus ei mahu enam õblukesse nädalalehte. Üliõpilastel on nüüd oma häälekandjad: Üliõpilasleht ja Tartu Tudeng.

KUUKIRJA AJASTU

2009. aasta veebruaris hakkab lehe asemel ilmuma ajakiri. Suuremat rõhku pannakse teadusele ja pikeematele arutlustele.

Nullindate lõpus muutub ülikoolis hindamisüsteem, alustab väärivate ülikool ja uue hingamise saab siseveeb. Kaob lävendipõhine sisseastumine ja karmistuvad vastuvõtutingimused.

2013 saab ajakiri nüüdisaegse kodulehe ning 2015 läbib paberajakiri kujundusuuenduse. Taas hakatakse tegema tihedamat koostööd üliõpilastega. Ajakiri jõuab Facebooki.

Teise kümnendi lõpuks kolib lõpetajate nimekirjades suvenumber paberilt veebi, et pidada sammu andmekaitseuuetega.

Veebruaris 2020 tekitab avalikkuses kõneainet Hiina-teemalise kriitilise artikli keelamine. Diskussiooni järel ilmub artikkel veebis.

Koroonapandeemia toob kaasa ajakirja trükiaruvo kukkumise ja täieliku veebi kolimise. Luuakse oma Instagrami-leht ja taskuhääling. Ülikoolis algab taas põhjalik arutelu, millist ajakirja on vaja.

UUED TUULED

2021. aasta sügiseks muutuvad ajakirja kujundus ja kontseptsioon. Universitas Tartuensis ilmub nüüd 11 korra asemel viis korda aastas, nii paberil kui ka veebis.

Toimetus kolib turundus- ja kommunikatsiooni-osakonnast ülikooli kirjastusse. Universitas Tartuensis missioon on olla ajakirjanduslik väljaanne, mis ühendab kirevat ülikooliperet ning avab teaduse tagamaid ja ülikooli tegemisi ka väljapoole.

2023. aasta lõpus tehtud lugejauuringu põhjal on Universitas Tartuensis ülikooli inimeste jaoks endiselt kogukonnatunde looja ja hoidja.

KUIDAS LEHT JA AJAKIRI SÜNNIVAD

- ▶ 2000. aastate algul toimetavad ajalehte kolm püsitoimetajat, keda abistavad küljendaja, kunstnik ja keeleteoimetaja. Arvamuslugusid ja artikleid tellitakse ülikooli töötajatelt, vilistlastelt ja üliõpilastelt.
- ▶ 2008. aastal kaasatakse ajakirja uue maketi ja kontseptsiooni loomisse ülikooliperet, uuringufirma ja disainiagentuur.
- ▶ 2015. aastal koondatakse kolmanda toimetaja ametikoht ning ajakirja peab kärbete tõttu leidma ülikoolivälise kujundaja ja keeleteoimetaja.
- ▶ 2018. aastal luuakse ülikoolis keelenõuniku ja -toimetaja ametikoht. Ajakirja tekstid saavad varasemast põhjalikumalt keeleteoimetamise ja nüüdisest ka korrektuuri.
- ▶ Toimetuse elu muutub raskemaks koroonapandeemia ajal, kui ajakirja toimetab vahelduva eduga ainult üks toimetaja. Nii selle tõttu kui ka kooskõlas ajakirja uuendatud kontseptsiooniga kutsutakse taas kaasautoriteks ülikooliperet liikmeid.
- ▶ 2024. aasta algul töötab ajakirjas kaks täiskohaga toimetajat ning keeleteoimetaja. Ajakirja kujundatakse ülikooli kirjastuses.
- ▶ Ajakirja trükitakse esiti Ecoprindi, vahepeal Prindi.me ja lõpuks Paari trükikojas.

TOIMETAJAD

Varje Sootak kuni 2008
Kristjan Kaljund 2000–2003
Aija Sakova 2004–2010
Kadri Rannamäe 2007–2009
Sigrid Söerunurk (Rajalo) 2008–2013
Marilyn Merisalu alates 2008
Kadri Inselberg (Hansalu) 2009–2010
Eve Tisler 2009–2011
Sven Paulus 2011–2013
Signe Ivask 2013–2014
Mart Zirnask 2013–2015
Marilyn Säde 2014–2017
Sandra Saar 2016–2019
Virgo Siil 2017–2018
Mari Eesmaa 2019–2021
Maarit Stepanov-McBride 2020–2021
Tiia Kõnnussaar alates 2022

REKTORID

Jaak Aaviksoo 1998–2006
Tõnu Lehtsaar (kohusetäitja) 2006–2007
Alar Karis 2007–2012
Vollri Kalm 2012–2017
Tõnu Lehtsaar (kohusetäitja) 2017–2018
Toomas Asser alates 2018

